

پەرهی راستیهکان

کەسانی بیسەرۆشۆین

نەمرۆ لە سەرانسەری جیهاندا، ملیۆنەھا حالەتی بیسەرۆشۆین بوون راپۆرت دەکرێت کە ھۆکارەکی دەگەریتەرە بۆ ناکۆکی چەمکداری و پێشیلکاری لە مافی مرۆف دا. گرفتی وونیوون و بیسەرۆشۆینبوون بە شیوەیەکی بەرچاو زیادیکردووە لە ۲۰ سالی دواییدا، وە گۆران لە کەش و ھەوا و داھەزینی ناستی ژینگە، کارسەتی سروشتی و کۆچکردنی بە لێشاوی بە دواي خۆی ھیناوە، نا نارامی باری سیاسی لە بەشێکی زۆری جیهان دا بۆتە ھۆی پێشیلکردنی مافەکانی مرۆف و شکستی دەسلالت لە چەسپاندنی سەروری یاسا، ھەرچەندە بابەتی بیسەرۆشۆینکراوان بەکێکە لە بەرھەستە جیھانییەکانی بەردەم پاراستنی مافی مرۆف لە جیھاندا بەلام بابەتیکی تەواو گرنەگە. شکستی دەسلالت لە دۆزینەوەی ئەم ژمارە زۆری کەسانی وونیوودا کە بە زۆرە ملی بیسەرۆشۆین کراون ھەلۆشاندنەوێیەکی سەرەکی سەروری یاسایە. ھەر بۆیە بەرپرسیاریەتی دەسلالت و کارکردن بۆ ئەم مەبەستە گرنەگە لە ناستی نیوئەولەتی و ناوخیی.

پێ سپاردنی کار

لێژنە نیوئەولەتی بۆ کەسانی بیسەرۆشۆین ICMP، ریکخراویکی نیوئەولەتی سەرپەڕی، کە بەکەسێ لە لایەھا، بە ئەزمونی زیاتر لە ۲۰ سال کارکردن لە ۴۰ وولاتی جیاوازا، تاکە ریکخراوی نیوئەولەتیە کە راسپێردراوە بەتایبەتی بۆ کارکردن لەسەر کێشە کەسانی وونیو. لێژنە نیوئەولەتی بۆ کەسانی بیسەرۆشۆین ICMP یارمەتی حکومەت و دەسلالت دەدات لە بنیاتنانی دامەزراوە یاسایی کە بەشیوەیەکی سەرکەوتوونە و بێ لایەنە کاربکات لەسەر گەران و دۆزینەوەی کەسانی بیسەرۆشۆین دا. وە ھەر وەھا پشنگیری ئەم ھەلۆگە دەکات بۆ پەرپێدانی یاسا ناوھەکو خیزانی کەسە و نیوئەولەتی بە مافەکانیان. لێژنە نیوئەولەتی بۆ کەسانی بیسەرۆشۆین ھاوکاری لایەنە پەيوەندادەرەکانی کردووە لە بەکار ھێنانی تەکنیکی شیکاری پێشکەوتو و ھەر وەھا پێشنگ بوون لە بەکار ھێنانی رینگەکانی ترشی بۆ ماویە بەشیوەیەکی مۆڈرن بۆ دۆزینەوە و دیارکردنی کەسانی بیسەرۆشۆین کە لە باروودۆخی جیاوازا لە شوێنە جیاوازاکی جیھاندا پشنگکردنی ترشی بۆ ماویە دیارکردنی مرۆف لەسەر ناستی فراوان. لێژنە نیوئەولەتی بۆ کەسانی بیسەرۆشۆین وەلامی داوکاری دەدات بۆ بە دۆکیۆمێنتکردن و شایەتی دان لە دادگا نیوئەولەتی و ناوخییەکاندا دەربارە ئەم بابەتەنی پەيوەندیان ھەبە بە تاوانی جەنگ و توان دژ بە مرۆفایەتی و جینۆساید و تاوانەکانی تر لە ژێر سایە یاسای نیوئەولەتی.

پرۆژە پەيوەستەکان

لێژنە نیوئەولەتی بۆ کەسانی بیسەرۆشۆین کار بە پێنج پرۆژە دەکات. دامەزراوە و پرۆگرامی گەشەسەندنی کۆمەلگای مەدەنی ھاوکار دەبێت لە بەدەستھێنانی یەکسانی کۆمەلایەتی و پێشکەشکردنی ھاریکاری یاسایی و پشنگیری گەشەسەندنی تۆری ریکخراوەکانی کۆمەلگای مەدەنی دەدات کە بانگەشە بۆ راستی و دادپەروەری و مافی ئەندامانی خیزانی کەسانی وونیو دەکات. پرۆگرامی گەشەسەندنی کۆمەلگای مەدەنی کۆریبەندی جیھانی تایبەت بە کەسانی وونیو بەرپۆھ دەبات کە شارەزایان و لایەنە پەيوەندادەرەکانی حکومەت و کەسە پەيوەندادەرەکان پێکەو کۆمەلگایە لەسەر انسەری جیھاندا تۆ پەرپێدانی تێگەشتن و کارکردن لەسەر کێشە کەسانی بیسەرۆشۆین. پرۆگرامی زانست و تەکنەلۆژیا پێشکەوتووترین چارەسەرە تەکنیکیەکان پێشکەش دەکات لەرینگە ھاوکاری ھونەری راستەوخۆ و ھەر وەھا راھێنان و دروستکردنی توانا و تاقیکردنەوی ترشی بۆ ماویە بە توانایەکی زۆر، وە ئەزمون لە زانستی شوێنەوار و ئەنتروپۆلۆژیا. پرۆگرامی سیستەمی زانیاری، سیستەمی بەرپۆردنی دیارکردنی زانیاریەکان لە خۆ دەگرێت کە داتا و زانیاریەکان کۆمەلگایە و ھەلەمگرت و بە بەشداری پێدەمات بەشیوەیەکی پارێزراو دەربارە کەسانی وونیو. ئەم سیستەمە دەتوانێت لە ھەر شوێنێکی جیھانە بێت بەگەیی پێی لە لایەن ئەم کەسانە دیانویت زانیاری بەخەش دەربارە کەسانی بیسەرۆشۆین، بە بەکار ھێنانی سەنتەری لیکۆلینەوی ئۆنلاینی تایبەت بە لێژنە نیوئەولەتی بۆ کەسانی بیسەرۆشۆین. پرۆگرامی بەشی ھاریکاری یاسایی، پشنگیری دەستپێشخەری یاسا نیوئەولەتی و ناوخییەکان دەکات بۆ گەران بەدوا کەسانی بیسەرۆشۆیندا لەسەر بنەمای کاری دیموکراسی و سەروری یاسا. پرۆگرامی ناوھەندی راھێنان و نمونەیی یارمەتی گواستەوی تواناکان و ستراتیژەکان و ھەر وەھا باشترین کارپێکردن دەدات کە لە لایەن لێژنە نیوئەولەتی بۆ کەسانی بیسەرۆشۆین پەری پێدراوە. کار لەسەر خۆلی راھێنان بو تاقیکردنەوی دیارکردنی ترشی بۆ ماویە و سیستەمی زانیاری پێشکەوتو و ھەلکەندنی گۆرە بە کۆمەلەکان و گۆرە نەپێکان، ریکارەکانی ئالوگۆرکردن و بەرپۆردنی شوێنەواری تاوان.

مێژوو

لێژنە نیوئەولەتی بۆ کەسانی بیسەرۆشۆین ICMP لە سالی ۱۹۹۶ لە کۆریبەندی G-7 دامەزرا بەمەبەستی چارەسەکردنی کێشە کەسانی بیسەرۆشۆین کە لە دەرنەجامی ناکۆکیەکانی رۆژئاوای بەلقان دروست بوون، بە ھۆیەو تەواو زیاتر لە ٪۷۰ قوربانیانی ئەم جەنگە بناسرێنەو و ھەر وەھا ناسینەوی ۷۰۰۰ ھەزار قوربانی لەکۆی ۸۰۰۰ ھەزار قوربانی بیسەرۆشۆینی سربیی سالی ۱۹۹۵. لە سالی ۲۰۰۴ ھەر لێژنە نیوئەولەتی بۆ کەسانی بیسەرۆشۆین ICMP دەستی بەکار کرد لە سەرانسەری جیھاندا. لەسالی ۲۰۱۴ دا وولاتانی ھۆلەندا و شانشینی یەگرتو و بلیجیکا و سوید و لۆکسمبۆرگ ریکمۆتیک نیوئەولەتیان واژوو کرد بە پێ ئەم ریکمۆتە ICMP وەک ریکخراویکی حکومی نیوئەولەتی دامەزرا و بەکەسێ سەرەکی لە شاری لاھای دانرا، بە مەبەستی چارەسەکردنی کێشە کەسانی بیسەرۆشۆین لە سەرانسەری جیھان، ھەر لەو کاتەو ئەم ریکمۆتە لە لایەن چەندین وولاتانی تری وەک چیلی و قوبرس و سەلفادۆر و سربیا و واژوو کراوە و ھەردەم کراویە بۆ وولاتانی تری.

سپێردراوەکان

سەرۆکی نێستای لێژنە نیوئەولەتی بۆ کەسانی بیسەرۆشۆین ICMP (توماس میللەر) ە کە بەلۆزی پێشوی و لایەتی یەگرتووەکان بوو. ئەندامانی لێژنە بریتین لە خاوەن شۆر شۆرێ نوردون / بەلۆزی کۆت فۆلەبیک و مەزیری پێشوی دەروە نەرویج / بەلۆزی رۆف نیکوس، ئەندامی لێژنە بالای پێشوی OSCE ی کەمپنە نەمەییەکان / ئالیستیر برت، وە مەزیری دەولەتی بەریتانیا بۆ کار و باری رۆژھەلاتی ناوھەستی و بەشی گەشەپێدانی نیوئەولەتی/ دادوەر سانجی مۆناگینگ لە دادگای نیوئەولەتی تاوانەکان/ بیزت کۆندەرس و مەزیری پێشوی دەروە ھۆلەندا/ ماریا یوجینیا بیرزولا دی ئاقیلا، و مەزیری پێشوی دەروە ئەل سیلفادۆر/ دیرک برینگلمان، بەلۆزی ئەلمانییا لە ھۆلەندا.

پالیشتی دارایی

لێژنە نیوئەولەتی بۆ کەسانی بیسەرۆشۆین ICMP بە تەواوی پشەت بە بەخشینی خۆبەست دەبەستی وە بەشێکی سەرەکی لە رینگە حکومەتەکانەویە، پالیشتیە داراییەکان لە لایەن وولاتانی کەندا و چیلی و کۆماری چیک و دانمارک و فینلەندا و فرەنسا و ئەلمانییا و یۆنان و ھۆلی سی و ئایسلاند و ئیرلەندا و ئیتالیا و ھۆلەندا و شاری ھەیک و نەرویج و پۆلەندا و نېسپانیا و سوید و سويسرا و تایلاند و تورکیا و شانشینی یەگرتو و ویلایەتە یەگرتووەکان وە نەتەو یەگرتووەکان و ھەر وەھا یەکی نەروپاوە دا بێنکراوە، پرۆژە پشنگیری تایبەت لە لایەن دامەزراوە گای ترمو دەبێن کراوە وەک دەزگای چارلی ستیورت مۆت وە دەزگای رۆبەرت بۆش و ئینتەرپۆل و زانکۆی کالیفۆرنیا و بیرکیلی و EULEX و پەیمانگای دادویری ھۆلەندا و ھەر وەھا پۆلیسی ئەفریقیای باشور، لە ھان کاتدا لە بەخشینی پالیشتی دارایی وەرگیراوە لە مایکروسۆفت و پەیمانگای لیکۆلینەوی سیستەمی ژینگە و کۆمپانیای نۆرەکل و کیلیجین.

بەکەسێ سەرەکی ریکخراوی ICMP
Koninginnegracht 12
2514 AA the Hague, ھۆلەندا

ئیمیل: icmp@icmp.int
وێبسایت: www.icmp.int